

teració del gr. ἀγρῆμωνη. □ 1.ª doc.: S. XIV (Tr. dels Pobres, DAG.); més tard *agremònia* en el receptari val. de Micer Joan (322), 1466, i *agrimoni* en les *Flos de Med.* de c. 1500.

Agripós, agrir, agrivol, V. agre i *Agrisar, V. gris*

AGRÓ, igual que el fr. ant. *hairon* (avui *héron*), oc. *aigron*, it. *aghirone* o *airone*, es prengué del germ. HAIRO d'igual significat (primitivament *HRAIGARO, a-al. ant. *heigaro*, al. mod. *reiber*). □ 1.ª doc.: Llull. «--- dementre que lo *agró* enaxi volava ab lo cranch que aportava en son coll ---»; «En un estany havia un *agró*, ac costumad de pescar longament», *Merrav.* (II, 111). També el trobem en força altres textos medievals, com la *Filla de Contastí*: «lo rey gità un astor a un *agró* ---» (NCL. XLVIII, 76). Modernament l'*agró* és encara ben conegut, però sobretot és un ocell valencià, per la gran importància d'aqueixa mena de caça a l'Albufera, on jo mateix en vaig veure algun, i al Palmar me'l descrivien com a molt notable «per la seva cua, coll i cames molt llargues (1962); ja Lamarca el registrava com a equivalent del cast. *garza*.

En fr. el mot és més ben conegut que enloc (*héron*), si bé també ho és l'it. *aghirone* o *airone*, i l'oc. *aigró(n)*, que ja trobem usat per Bertran de Born: «cinh' e grua et *aigro* blanc e nier» (xxxii, 40) i n'hi ha un parell de testimonis més en trobadors una mica posteriors (*PSW* I, 38; Rayn. II, 39). En canvi el cast. *airón* no és més que un italianisme documentat rarament i només des de 1571. Dels seus antecedents germànics s'ocuparen sobretot Gamillscheg (*RGerm.* I, 184) i Kluge (*ARom.* VI, 305-6). Al costat de l'a-al. ant. *haigaro*, veiem ja una forma mig romanitzada *hairo*, des dels *Miracula Sanctae Helenae*, S. XI. Però les formes romàniques no vénen pròpiament del conegut *haigaro*, que també passà al finès *haikara* i a l'a-al. mj. *heiger* (Lexer, s. v.); però, com reconeix Kluge, es pot suposar que hi hagué una variant *HAIRO —d'on les formes romàniques—, que apareix, en etapa fonètica mig-francesa, en els *Miracula Sanctae Helenae*, del S. XI, i amb una divergència en la vocal medieval (cf. també Kluge, *Et. Wb.*, ed. 1920, p. 370; i *Urgermanisch*; Bruckner, *ZRPh.* XXIV, 72; Diez, *Wb.*, 8; *REW* 3991; Whatmough, *Dial. of Anc. Gaul*, p. 145, que a tort sembla insinuar un origen cèltic).

Altament no fou la base comuna de totes aquestes variants, l'única, ni tampoc la més antiga, que conegué el germànic; car avui tenim l'al. *reiber*, abans HRAIGARO, i és des d'aquesta que resultà l'altra, per eliminació dissimilatòria de la primera r; crec que no és tan segur que hi hagi relació amb l'al. *häber* 'gaig' (que ja és antic i es remunta almenys fins a l'al. mj. *hëber*), però com que tot i essent ocells ben diferents, no deixa d'haver-hi entre ells certes afinitats, ens guardarem de descartar la idea. Aquests vells mots alemanys formen part d'un ample conjunt indoeuropeu, amb base *KARKIA (bret. *ker'heiz* f., etc.), que és la que sembla haver romàs com a forma de

l'hispano-cèltic, heretada després pel cast. *garza* i portuguès *garça*, id., tots dos documentats des del primer segle literari; veg. per a aquest conjunt el DCEC II, 701a (amb importants adds. en el DECH). La forma catalano-occitana ha de provenir del francic (cf. noms d'ocell d'aqueixa procedència, com ÒLIBA, ESPARVER, ESMERLA, FALCÓ, etc.)

DERIV.: *Agroner*: un falcó *agroner*.

AGRÒLEG, *agrològia, agròmetre, agrònom, agronomia, agropecuari, V. agre* II *Agror, agrós, V. agre* II *Agrumar, agrumeig, agrumollar, V. grum Agrunsa, agrunsadora, V. gronxar Agrupació, agrupament, agrupar, V. grop Agrura, V. agre* I *Aguiat, aguaitar, V. guaita*

AGUANTAR, probablement pres de l'it. *agguantare* 'agafar, aferrar', 'deturar (una corda que s'escapa)', 'resistir (una tempestat)', i aquest segurament derivat de *quanto* 'quant', per allusió als guants de ferro amb què els guerrers empunyaven la llança o aferraven les altres eines pròpies i de l'adversari, transmès a les llengües hispàniques sobretot com a terme de navegants i gent de mar. □ 1.ª doc.: c. 1800.

Entorn d'aquesta data ja pertanyia al vocabulari comú: al de la gent culta i distingida igual que al del poble: «la campana --- dels quarts queda *aguantada* dintre del llanternó, y, sobre, remata ab un àngel de coure, de un estat de home», B. de Maldà, *Excursions*, p. 59; el registrà Belv. (1803) «a.: sufrir, tolerar; fer-te, sustinere», «*aguantar el joc*: mantenir-lo, perseverar en ell», amb el postverbal «*aguanti*: forsa, ferma, resistència; robur, fortitud; constantia, toleràntia». I cap a mitjan segle se'n serveix Milà i F., en una composició de to popular: «--- vina, vina, Feliseta, / a fora vila a jugar. / —Avuy no, que la Coloma / lo seu nen m'ha encomenat. / —No hi fa re: mira --- / —Jo 'l vull, jo 'l vull— / Y entre totes / no 'l *aguantan* més d'un quart» (*O. Cat.*, ed. Gili, 306, v. 8). Del pregon arrelament del mot en la llengua viva d'avui, de la seva àmplia extensió dins els recursos lingüístics i socials del català modern, de la seva vasta panòplia semàntica, no podem entretenir-nos a donar idea: ni cal, perquè els articles del *Dfa.*, *AlcM*, *DAG*, i *DBal.* ens en relleven suficientment. Em referiré, però, en particular, a la bona col·lecció de passatges d'escr. Renaix. que n'aplega aquest recull, des de *La Papallona* de Narcís Oller («amb la cremor de les meves mans que no podries *aguantar*», p. 66). Solament si pensem en la fonda projecció social que va pendre entre nosaltres, en els Ss. XVI-XIX, la vida i el llenguatge dels navegants i del comerç marítim, compendrem com un estrangerisme d'origen nàutic s'ha ficat tan endins en les essències catalanes.

El mot es troba així mateix en el cast. *aguantar*, on no es documenta fins a Oudin, 1607-16, en port. *agüentar* 'aguantar, sostenir',¹ lld., roerg. i prov. *agantà* 'agafar, empunyar', it. *agguantare*; tot indica que d'aquest el va pendre el sard (MLWagner, *Die festl. it. Einflüsse, ARom.* XVI). En castellà no es va